

Kaisu Sahamies

MAL-verkosto, Tampereen kaupunkiseutu

Korkeakouluharjoittelija 2018 (TUNI)

kaisu.sahamies@tuni.fi

Elinympäristön hyvinvointivaikutusten mallintaminen kuntien hyvinvointikertomuksissa ja -johtamisessa

- kunnan oma ja seudullinen tietotuotanto Tampereen seudulla ja Porissa -



Taustalla: kunnan hyvinvoinnin edistämistehtävä

”Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.”

Kuntalaki (410/2015) §21 2. mom.

Mitä kunta tekee tulevaisuudessa?

Osaamisen ja kulttuurin edistäminen

- Varhaiskasvatus
- Esi- ja perusopetus
- Lukiokoulutus
- Ammatillinen koulutus
- Vapaa sivistystyö
- Taide- ja kulttuuripalvelut
- Kirjastopalvelut
- Nuorisopalvelut
- Liikuntapalvelut

Kunnan elinvoiman edistäminen

- Paikkakunnan vetovoimaisuus
- Vaikeasti työllistyvien tuki: etsivä nuorisotyö, työpajat, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, kaupunginosatyö
- Kotouttaminen
- Elinkeinopolitiikka: yritysneuvonta, kehittämishankkeet, yritystontit, alueen markkinointi, avoin data
- Resurssiviisaat toimintatavat

Elinympäristön kehittäminen

- Maapolitiikka
- Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
- Liikenne, joukkoliikenne, Tieverkkojen rakentaminen ja ylläpito
- Vesihuolto
- Jätehuolto
- Energiantuotanto ja -jakelu
- Rakennusvalvonta
- Asuntotoimi
- Ympäristönsuojelu ja terveellisen elinympäristön turvaaminen
- Turvallisuudesta ja varautumisesta huolehtiminen

Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen

- Monipuoliset osallistumismahdollisuudet
- Paikallinen yhteisöllisyys
- Viestintä ja vuorovaikutus
- Vaalit ja edustuksellinen demokratia
- Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet
- Asukkaiden omaehtoinen toiminta

Kuntalaisen hyvinvoinnin edistäminen

”Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.”

Terveystieteiden laaki
(1326/2010) §12 3. mom.

Selvityksen tavoite ja tarkoitus

Tarkoituksena on

- kartoittaa hankkeeseen osallistuvien kuntien oman ja seudullisen tietotuotannon hyödyntämistä ja elinympäristöä kuvaavia indikaattoreita hyvinvointikertomuksissa
- esittää, minkälainen prosessi hyvinvointikertomuksen tietolähteiden valinta on hyvinvointikertomusta laadittaessa ja
- miten johtavat viranhaltijat kokevat monialaisuuden hyvinvointijohtamisessa.



Tavoitteena on pyrkiä tunnistamaan tulevaisuuden kehittämistarpeita seudullisessa tiedontuotannossa ja sen hyödyntämisessä ja luoda syötteitä HYMY-verkostohankkeen jatkolle

Aineisto

- Kuntien viimeisimmät laajat hyvinvointikertomukset ja –suunnitelmat, 9kpl
- Puolistrukturoidut tutkimushaastattelut johtaville viranhaltijoille eri toimialoilta 17kpl á n. 45 min.
- Kysely: hyvinvointi-koordinaattoreille ja työryhmien jäsenille
- muita täydentäviä aineistoja



tietolähteet



indikaattorit

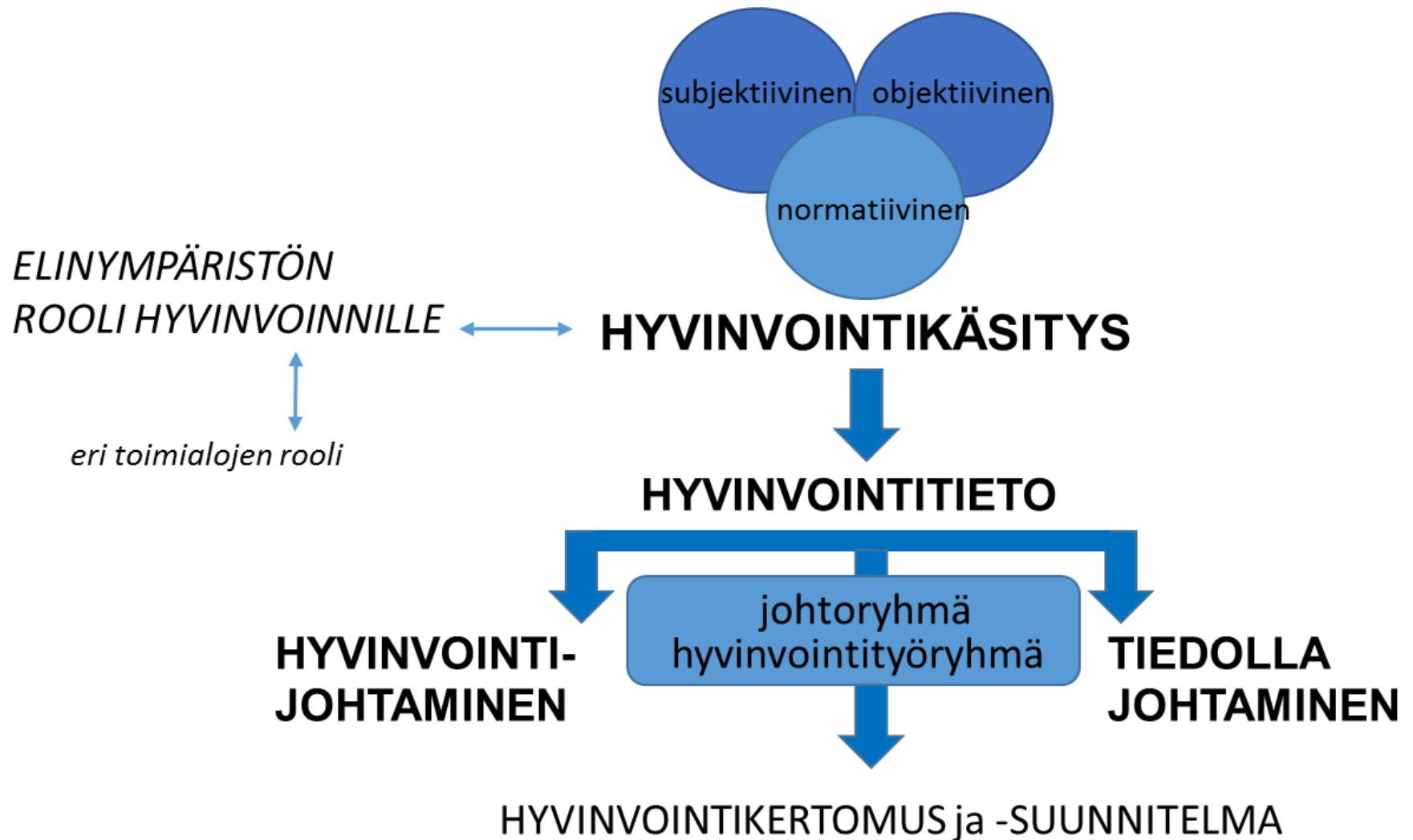


prosessi

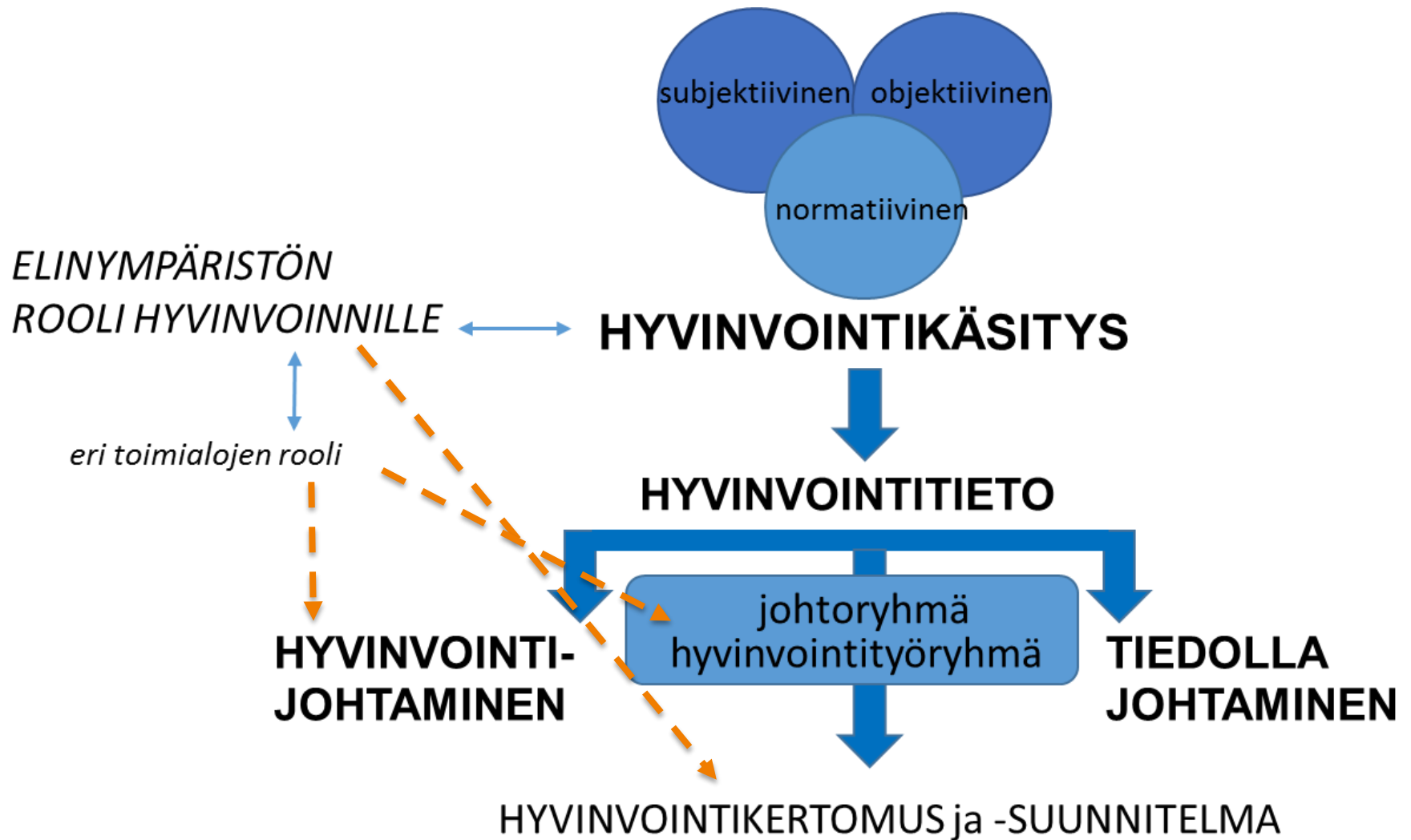


**hyvinvointi-
johtaminen**

Käsitteellinen viitekehys



Tutkimusongelma



Tulevaisuuden kunnissa ja kaupunkiseuduilla tarvitaan hyvinvointia *edistävää*, ei ainoastaan terveyshaittoja *ehkäisevää* elinympäristöä ja sen mallintamista tiedolla johtamisen tueksi.

Terveyshaittoja vähentävän elinympäristön tietopohja

Hyvinvointikäsite: suppea

Perusta: Rajattu ympäristöterveyden käsite

Hyvinvointitieto: objektiivista. Mittarit kuvaavat ympäristön sairautta tuottavia piirteitä.

Yleistettävyys: objektiivinen orientaatio.

Asiantuntemus: sektorikohtaista

Keskiössä: Fyysisen ympäristön kausaaliset vaikutukset ihmisten terveydentilaan.

Ihmisen ja ympäristön suhde:
Ympäristödeterminismi

Hyvinvointia edistävän elinympäristön tietopohja

Hyvinvointikäsite: Laaja

Perusta: laaja ja dynaaminen ympäristöterveyden käsite

Hyvinvointitieto: objektiivinen + subjektiivinen tieto. Indikaattorit kuvaavat paitsi sairautta, myös koettua hyvinvointia ja hyvinvointia edistävään ympäristöön yhdistettyjä tekijöitä. Sensitiiviset indikaattorit

Yleistettävyys: relatiivinen orientaatio: huomioi eri ihmisryhmien tarpeita.

Asiantuntemus: monialaista, poikkihallinnollista ja kokemusasiantuntijuutta

Keskiössä: Terveyshaittojen ehkäisy + koettu hyvinvointi + fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja toiminnallisen ympäristön korrelaatiot hyvinvoinnin kanssa

Ihmisen ja ympäristön suhde:
Ympäristöprobabilismi/possibilismi



Tulokset

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



- **Hyvinvointikertomuksissa käytettiin pääasiassa Kuntaliiton sähköisen hyvinvointikertomuksen aineistoja.** Omaa tietoa käytettiin harvoin varsinaisina hyvinvointia kuvaavina indikaattoreina. Silloin kun oma tietotuotantoa käytettiin indikaattorina, kuvattiin usein juuri **elinympäristön tekijöitä.**
- Kaupunkiseudun tietoa ei käytetty hyvinvointikertomuksissa paljonkaan, vaikka haastatelluista moni nosti seudullisen tietotuotannon hyväksi ja tärkeäksi tietolähteeksi. Kaupunkiseutu nähtiin (niin hyvinvointikertomuksissa kuin haastatteluissakin) tärkeäksi vertailukohdaksi erityisesti Tampereen ympäryskunnissa. **Seudulta odotettiin tiedon kokoamista, vertailuaja analysoimista, ei niinkään sen tuottamista.**



Tulokset

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



- **Elinympäristöä kuvaavat mittarit painottuvat terveyshaittojen tms. mittareihin** esim. melu, ilman tai veden laatu, **vaikka kertomusten painopisteissä korostui hyvinvointia edistävä elinympäristö** esim. viihtyisyys, terveellisyys, toimiva yhdyskuntarakenne. Poikkeuksena turvallisuuden kokemus. Sama korostui haastatteluissa.
- **Indikaattorit kuvasivat tilannetta ainoastaan koko kunnan tasolla.**

”Tolla (terveellisellä ja turvallisella elinympäristöllä) on tarkoitettu sisäilmaongelmaa. Se on välillä ollut sellanen meille että se vaatii valtavasti töitä ja resursseja”

hyvinvointipalvelujen johtaja,
hyvinvointityöryhmän jäsen kunta I

*”Joo kyllä mä ne mittarit oon läpikäynyt, mutta vaikeaahan se (indikaattoreiden valinta) silti on. Että se helposti mennään sinne terveystilastoihin ja mun mielestä tekniselle keskukselle kuuluu myös semmonen sosiaalinen turvallisuus ja ympäristön turvallisuus.”
Mutta että miten sen mittaat, miltä se tuntuu ihmisestä niin se on kyllä vaikeeta. Onhan siellä kaikkia rikollisuustilastoja ja muita sitten tutkitaan, kyllähän ne jonkinlaisia indikaattoreita on, tai hyviäkin, mutta eivät kattavia.”*

tekniisten palvelujen johtaja, hyvinvointityöryhmän jäsen kunta C



Tulokset

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



- Kuntien välillä ja jopa sisällä näyttäisi olevan huomattavia eroja siinä, miten indikaattorien katsotaan valikoituvan.

”Hyvinvointikertomus, toki me käydään sitä kokouksissa lävitse, mutta jos nyt ihan rehellisesti sanon, niin minä sen kirjotan”

hyvinvointikoordinaattori

”Me voidaan toimittaa mitä se hyvinvointityön raportoiija haluaa. Se on mitä vastapuoli odottaa, että kun emmehän me nyt tyrkytä tässä minnekään mitään hyvinvointiraporttia.”

teknisen sektorin johtaja, hyvinvointityöryhmän jäsen kunta A



Tulokset

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



- **Kaikki haastateltavat kokevat oman toimintansa hyvinvointia edistävänä, mutta osa teknisen toimen edustajista ei koe hyvinvointiryhmän työtä itselleen kuuluvaksi.**

"No jos tekniikan puolta katsotaan, niin meillähän on hyvin konkreettinenkin vaikutus tähän hyvinvointiin ja terveellisyyteen, turvallisuuteen. Ja sit maakäytön suunnittelu, kaavoitus, siinähan tehdään edellytykset tekniikalle toimia ja kuntalaisille, että saa viihtyisän, kivan ympäristön. Et kyllä keskeisien asioitten kanssa ollaan tekemisissä."

teknisen sektorin johtaja, hyvinvointiryhmän jäsen kunta C

"Jätän tämän väliin. Minä en asemani vuoksi ole kovinkaan hyvin ehtinyt perehtyä meidän hyvinvointityön mittaristoon ym."

tekninen sektorin johtaja, hyvinvointiryhmän jäsen kunta I



Tulokset

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



- **Monialaisuutta pidetään tärkeänä, mutta se ei aina näy kertomuksen laadinnassa tai käytännön hyvinvointityössä.**

”Täytyy nyt myöntää, että meidän hyvinvointityö, kyllähän se painottuu sinne soten ja sivistyksen puolelle, et siinä mielessä ollaan ehkä vähän pienempi osuus siinä työskentelyssä. Mutta kumminkin osana sitä, et koko ajan kyllä siellä ryhmässäkin muistetaan, että sillä on hyvin paljon vaikutusta, et mitä sitten meidänkin toimialalla tehdään, etenkin siinä ennakoinnissa.”

tekninen sektorin johtaja, hyvinvointityöryhmän jäsen kunta E

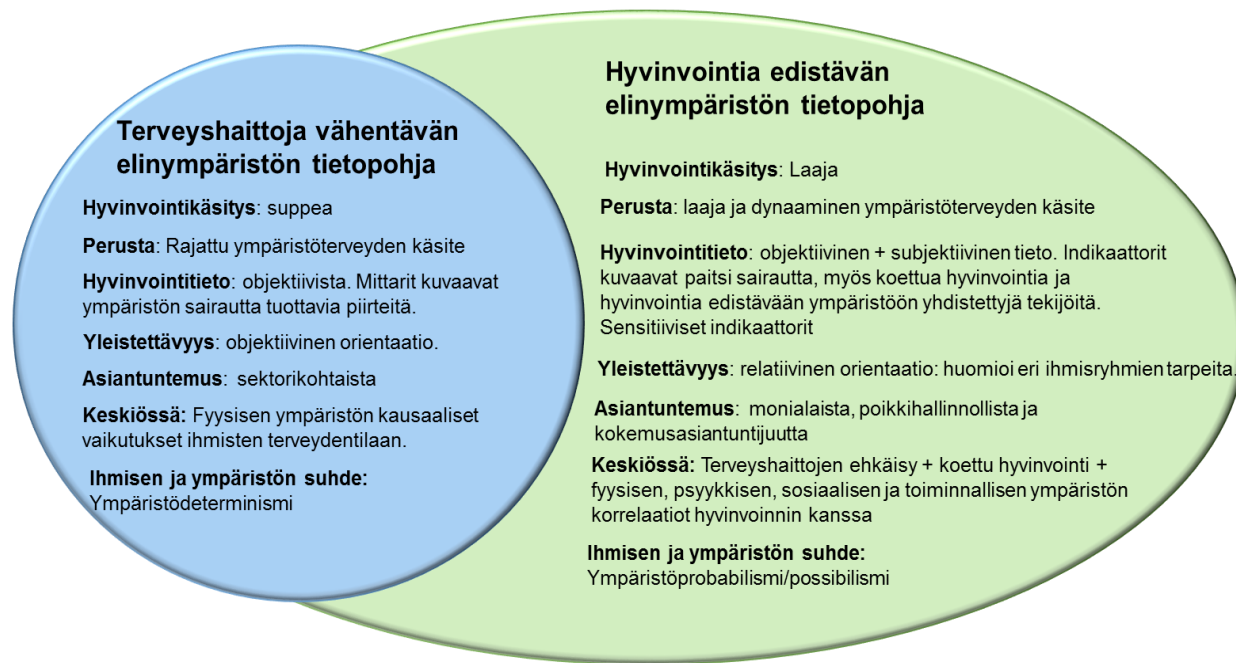
”Meillä on semmosta vuoropuhelun haastetta. (...) He on insinöörejä ja he on keskittyneet siihen et he tekee niitä teitä ja ympäristöä ja tämmöstä. Se ajattelu on sillä tavalla erilainen”

hyvinvoinnin palvelujen johtaja, hyvinvointityöryhmän jäsen kunta F

Tulosten yhteenvetoa

Hyvinvointia edistävä elinympäristö on monessa kunnassa osa jaettua hyvinvointikäsitystä. Tämä näkyy niin hyvinvointikertomuksissa kuin viranhaltijoiden näkemyksissäkin. Siitä huolimatta elinympäristön hyvinvointivaikutusten mallintaminen nähdään pääasiassa **terveyshaittojen mittaamisena**.

Yhdyskunta/ teknisen sektorin rooli hyvinvointikertomustyössä ja -johtamisessa nähdään pienenä.



Johtopäätöksiä

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU



Tarvitaan uudenlaisen, *hyvinvointia edistävän* elinympäristön tietopohjan kehittämistä. Elinympäristön ja hyvinvoinnin edistämisen suhde on monimutkaisempaa kuin elinympäristön ja terveyshaittojen. Sen mallintaminen edellyttää:

- **Monialainen yhteistyötä.** Sen onnistumiseksi täytyy pitää huolta siitä, että kaikki ryhmän jäsenet kokevat hyvinvoinnin edistämisen tehtäväkseen.
- **Systemaattisempaa kokemustiedon keräämistä**
- **Paikallisten erityispiirteiden huomioonottamista.** Samat raja-arvot eivät toimi kaikille. Tämä tarkoittaa avointa keskustelua, ideologia on aina osa normatiivista hyvinvointikäsitystä.
- **Kuntarajojen sisällä ja yli tapahtuvaa tarkastelua.** Monet ilmiöt, kuten esimerkiksi segregatio tai vapaa-ajan palveluiden käyttö eivät ole mallinnettavissa kuntarajojen mukaan. Paikkatiedon parempi hyödyntäminen!
- **Tietoperustaista kehittämistyötä.** Tutkimus ja kehittäminen rinnakkain olisi nähtävä rinnakkain, jotta voidaan löytää yhteyksiä fyysisen rakenteen ja hyvinvoinnin välillä. Innovatiivinen työ on kunnissa ja kaupungeissa usein yksittäisten ihmisten harteilla.

Pohdinta: Kaupunkiseutujen rooli

Tulisiko kaupunkiseutujen ottaa aktiivinen rooli hyvinvointia edistävän tietopohjan kehittämisessä?

- Hyvinvoinnin edistämisvastuu säilyy kunnilla
- Elinympäristön hyvinvointivaikutukset näyttäytyvät toiminnallisella alueella
- Indikaattorien suhteuttaminen paikallisiin erityispiirteisiin ja tavoitteisiin
- Elinvoima ja kilpailukyky, muuttuvat asumispreferenssit



Kiitos!

Lisätietoa korkeakouluharjoittelijan HYMY-selvityksestä ja HYMY Sparrausryhmästä:

Kati-Jasmin Kosonen, erikoissuunnittelija

MAL-verkosto, koordinaatio

kati-jasmin.kosonen@tampereenseutu.fi

www.mal-verkosto.fi

kaupunkiseutu.fi

bemine.fi

Tampereen kaupunkiseutu

Kelloportinkatu 1 C, (Tampella) 33100 Tampere

